

Atlantvolden ved Vadehavet

Et forsvar af beton

Foto: Museet for Varde By og Omegn

Tirpitz skulle sammen med stillingerne på Fanø beskytte indsejlingen til Esbjerg.

Langs hele Vadehavskysten finder du rester af Hitlers Atlantvold. De mange bunkers var i Anden Verdenskrig brikker i et tysk kystforsvar, der strakte sig fra Nordkap til Pyrenæerne. I Vadehavsområdet kan du finde mange forskellige stillinger, især på Rømø, Fanø, omkring Esbjerg og ved Blåvand.

ATLANTVOLDEN KAN OPLEVES ..

FORÅR

SOMMER

EFTERÅR

VINTER

Tirpitz-stillingen ved Blåvand

Ved Blåvand, med udsigt til indsejlingen til Esbjerg, ligger den store Tirpitz-stilling med to enorme kanonbunkers. Sammen med batteriet i Hanstholm var stillingen tænkt som det største kystbatteri i Danmark. Bunkersanlægget skulle være taget i brug i september 1945, men blev ikke færdig før krigen var slut.

Tirpitz skulle sammen med stillingerne på Fanø beskytte indsejlingen til Esbjerg, der var et strategisk knudepunkt for besættelsesmagten. Stillingens fire store skibskanoner, med en rækkevidde på 55 km, skulle dække området fra Nymindegab til Fanø, men ved kapitulationen lå de enorme kanonrør stadig på Guldager station ved Esbjerg.

Efter krigen blev bunkerne afspærret og anvendt af Forsvaret til forsøgssprængninger. Den sydlige bunker blev udgravet og gjort til museum i 1991.

Hovedkvarterer i Esbjerg

Esbjerg og Fanø var et af de mest befæstede områder i Danmark under Anden verdenskrig, med omkring 1.200 opførte bunkere. Esbjerg havde den eneste havn, som kunne bruges ved en allieret invasion, og var derfor et vigtigt støttepunkt for besættelsesmagten.

I Strandskoven i Esbjerg ligger en meget stor bunker 6 m under jorden. Under besættelsen fungerede den som kommandobunker for luftforsvaret og alt tysk artilleri i området. Over jorden er et 15 m højt tårn, hvor der var anbragt en kikkert. I bunkeren kunne både fly, skibe og troppebevægelser overvåges i det vestjyske område. Mandskabet til kommandobunkeren boede i seks bunkere, hver med plads til 20 mand, rundt om den underjordiske bunker.

Hovedkvarteret for den tyske marine blev først indrettet i det nu nedrevne Hotel Royal i Esbjerg, men blev siden flyttet til et bunkers anlæg i området mellem byen og havnen. Den største af bunkerne

Kommandobunker for luftforsvaret og tysk artilleri i Esbjerg området. Billedet er taget efter krigen.

ligger dybt under havneadministrationen beskyttet af store jordmasser. I bunkeren er der bevaret fosforiserende maling i det rum, der blev brugt til telefonomstilling, så selv om lyset gik ud, kunne man stadig se til telefonomstillingen. I bunkeren blev al trafik på havet plottet ind.

Luftværnskommandocentralen i Strandskoven var central for Civilforsvaret i Esbjerg frem til 2003, mens marinehovedkvarteret i dag fungerer som Marinestation Esbjerg.

Batterier på Fanø

For at beskytte Esbjerg Havn blev der bygget 300 bunkere på Fanø. Fanøs kystartilleri bestod af fem stillinger, hvoraf tre var placeret på øens nordende. Foruden de kanonstillinger, der skulle beskytte indsejlingen, blev der også bygget stillinger til tungt luftværnsartilleri (10, 5 cm) på Nordfanø.

Batteriet Fanø Nord var et led i forsvaret af Esbjerg havn. Batteriet var i aktion når formationer af allierede bombefly var på vej fra og til deres mål i Tyskland. Den største aktion fandt sted d. 27. august 1944. 61 amerikanske B17-bombefly – en del af en bombeflåde på ca. 1.200 tunge bombefly og 871 eskortejagere, der på grund af dårligt vejr måtte opgive at angribe Berlin – angreb flyvepladsen ved Esbjerg og tyske militære anlæg på Fanø. 63 af jagerflyene angreb i mellemtiden tog og køretøjer i

ATLANTVOLDEN DENGANG

De fleste bunkers langs Vestkysten blev opført fra 1943-45, og går under betegnelsen Atlantvolden. Tilsammen udgjorde de en forsvarslinje på i alt 2.685 km. Langs den jyske vestkyst fra den tyske grænse til Nymindesø blev der bygget 1.734 bunkers.

ATLANTVOLDEN NU

Bunkerne er opført af jernbeton. Væggene og lofterne er 2 til 3,5 m tykke. Det er en omfattende og nærmest umulig opgave at springe en bunker på 1.500 m³ armeret beton væk. Derfor ligger de fleste bunkers tilbage, gemt bag lag af sand, skjult i plantager eller nedbrudt af vind og bølger i havkanten.

hele det vestjyske område. 15 danskere blev dræbt og 14 såret, fortrinsvis togpassagerer, på det, der hos DSB blev døbt den blodige søndag.

En lang betonvej fører fra Fanø Bad nordpå til Batteri Grådyb. Batteriets fire, dengang meget moderne, 15 cm kanoner stammede fra slagskibet Gneisenau. Slagskibets sekundære armering blev flyttet til Fanø efter at Gneisenau var blevet beskadiget ved et allieret bombeangreb. Kanonerne blev brugt til kystforsvar og havde en rækkevidde på 22 km. Et andet af batterierne, Fanø Plantage, var udstyret med fire kanoner fra det danske kystforsvarsskib

Mange bunkers ligger efterladt i plantagerne, som her på Rømø.

REGELBAU-SYSTEMET

Bunkerne blev bygget som en del af Regelbau-systemet. Byggesæt med forskallingsbrædder og tegninger fandtes til hver bunkerstype. På den måde tog det minimal tid at støbe en bunker. Hver bunker fik et Regelbau-nummer. Prisen for en mandskabsbunker af nummeret R 622 ville i dag være ca. 4 mio. kr. stk.

Peder Skram, der var blevet sænket af sin egen besætning den 29. august 1943 på Holmen. Efter krigen blev batteriet overtaget af det danske søværn som vedligeholdt det indtil 1951, hvor kanonerne blev overført til Stevnfortet syd for København, som et led i oprustningen under Den Kolde Krig.

Stillinger på Rømø

Havet omkring Rømø er meget lavvandet, og under krigen var der endnu ingen dæmning til fastlandet. En allieret invasion ville være besværlig på Rømø, og forsvaret blev kun sparsomt udbygget på Rømø.

Det var til gengæld vigtigt for tyskerne at opdage allierede luftangreb så tidligt som muligt. Derfor blev der, fra 1942 til krigens slutning, opført den ene stadig mere effektive radar efter den anden på Rømø. Da krigen sluttede, fandtes der mindst otte forskellige radarmaster på øen med navne som Søelefant, Mammut og Freya. Disse radaranlæg

udgjorde ved krigens slutning en af de største og mest avancerede radarstillinger i Danmark. I alt blev der opført over 50 bunkers på øen.

Den mest usædvanlige radar på Rømø var Søelefanten, som var det eneste eksemplar af sin type der kom i brug under Anden Verdenskrig. Den blev bl.a. brugt til at stedfæste nedslagene af V-2 terror-bomber i England. Under gode betingelser kunne radarsystemet følge fly i op til 600 km afstand.

Rekreation på Mandø

På Mandø lå en flymeldepost, der skulle afsløre allierede fly. Posten havde et trætårn med kikkert, og mandskabet boede i barakker. Mandø blev også brugt som rekreativssted for soldater, der havde været på Østfronten. Ved Vester Vedsted skole på fastlandet var et af den tyske hær's kystbatterier.

Efter krigen

Da Anden Verdenskrig endte i maj 1945 forlod de tyske soldater bunkerne. De allierede styrker afholdt en stor øvelse, "Post Mortem", hvor de afprøvede tyskernes radaranlæg, og bagefter tog man de tekniske installationer med sig. Alt inventar, især ting af jern, blev pillet ud af bunkerne og genanvendt. De fleste bunkers blev muret til, og overladt til vestenvind og sandflugt.

OPLEVELSER MED ATLANTVOLDEN

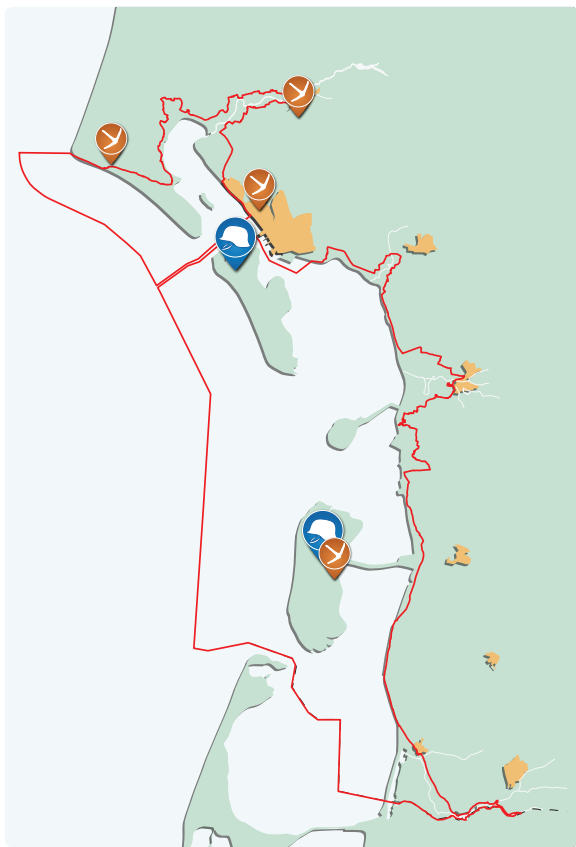
Som gæst i Vadehavet kan man selv på opdagelse efter de mange forskellige typer af bunkers i landskabet. Enkelte kan du stadig få et kig ind i.

På **Rømø** kan det anbefales at se Robbe Nord stillingen hvor Mammutbunkeren kan ses. Kontakt **Naturcentret Tønning** vedrørende arrangerede bunkersture.

På **Fanø** er de fleste bunkere på øen lukkede, og nogle er helt utilgængelige. På Fanøs nordspids ligger dog et ret velbevaret bunkeranlæg, hvor man kan komme ind i nogle af bunkerne.

Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg har udstilling i en mandskabsbunker, hvor en del er indrettet som under Anden Verdenskrig.

I **Blåvand** fungerer Tirpitz-bunkeren som udstilling året rundt. Ved Blåvandshuk Fyr findes en stilling med flyradar og kommandobunker. Vær opmærksom på, at en del bunkers ligger indenfor Forsvarets øvelsesområde med begrænset adgang. Der er jævnligt guidede bunkerture om sommeren.

LÆR OM ATLANTVOLDEN HOS..

Tirpitz-stillingen

Tane Hedevej
6857 Blåvand
T: 75 27 84 27
E: vam@vardemuseum.dk
W: <http://vardemuseum.dk/dk.php/museer/tirpitz>

NaturKulturVarde

Gl. Skovfogedbolig
Roustvej 111
6800 Varde
T: 75 22 22 50
E: nkv@naturkulturvarde.dk
W: www.naturkulturvarde.dk

Fiskeri- og Søfartsmuseet

Tarphagevej 2-6
6710 Esbjerg V.
T: 76 12 20 00
E: fimus@fimus.dk
W: www.fimus.dk

Naturcentret Tønning

Havnebyvej 30
6792 Rømø
T: 74 75 52 57
E: info@tonnisaard.dk
W: www.tonnisaard.dk
www.ribevingecenter.dk

LÆS OGSÅ OM...

- Arkæologiens Vadehav
- Bygninger og bygningskultur langs Vadehavet
- Livet på Vadehavsøerne
- Marskens brug, natur og kultur
- Sejlads, handel og skibe i Vadehavet

OM VADEHAVETS FORMIDLERFORUM...

Vadehavets Formidlerforum er et netværk af offentlige og selvejende institutioner der formidler Vadehavets natur og kultur.

Forummet arbejder for, at Vadehavet kan opleves hele året af alle og på en måde der hensyn til naturen, historien og lokale interesser.

Læs mere på www.vadehav.dk

MED SKOLEN ELLER BØRNEHAVEN?

ET TVÆRFAGLIGT
UNDERVISNINGSTILBUD
FOR BØRNEHAVER OG SKOLER

MITVADEHAV.DK

